

บทคัดย่อ

นาฏศิลป์เป็นอีกศาสตร์หนึ่งทางศิลปะที่น่าประเด็นทางด้านสัดส่วนและรูปเรขาคณิตมาใช้ในการดำเนินการสร้างสรรค์ผลงาน เช่นเดียวกัน ในบทความฉบับนี้ผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในประเด็นสัดส่วนและรูปเรขาคณิตกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยแบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นได้แก่ 1. ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิตในการจัดวางองค์ประกอบเพื่อให้เกิดเอกภาพของผลงาน 2. องค์ประกอบสำคัญของสัดส่วนในรูปเรขาคณิต ประกอบไปด้วยเส้นที่เกิดจากร่างกายนักเต้นและพื้นที่ว่าง อันส่งผลต่อสุนทรียภาพในการรับชมผลงานการแสดง และ 3. มุมมองเรื่องการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต ที่พบว่าไม่เฉพาะการใช้ร่างกายเท่านั้น แต่รวมถึงการกำหนดรูปแบบ ก่อให้เกิดทฤษฎีและนำมาใช้อธิบายถึงเหตุผลในการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อนักสร้างสรรค์นาฏศิลป์ต่อไป

คำสำคัญ: สัดส่วน/ รูปเรขาคณิต/ นาฏศิลป์/ นาฏศิลป์กับเรขาคณิต/ นาฏศิลป์สร้างสรรค์

Abstract

Dance is art that uses proportion and geometric shape issues in the creative process. In this article, the study aimed to study relationships in proportion and geometry shape with the creation of dance work in 3 following issues: 1) consideration to the creation of the dance with proportion of geometry in the composition to achieve the unity of the dance work; 2) the elements of the proportion in the geometry consist the lines originate from dancer's body, and space which effect on the aesthetic when saw the performance; and 3) the perspective of creating a work of dance with geometry shape, it was not only using the body but also included the pattern the make theoretical and applied to explain reason to create the work effectively. This would be beneficial to the dance choreography.

Keywords: Proportion/ Geometric Shape/ Dance/ Dance and Geometric/ Creative Dance

* อาจารย์, สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, tanakorn.su@bsru.ac.th

* Lecturer in Dance Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, tanakorn.su@bsru.ac.th

Received: 13/6/2018 Revised: 10/8/2018 Accepted: 17/8/2018

บทนำ

สัดส่วนและรูปเรขาคณิตมีอิทธิพลกับผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นประเภทใดก็ตาม หากลองสังเกตผลงานนาฏศิลป์ที่เกิดขึ้นแล้วเกิดจากการผสมผสาน การจัดวางองค์ประกอบ การออกแบบโดยใช้เส้นที่เกิดจากร่างกายไม่ว่าจะเป็นแขนทั้งสองข้าง ขาทั้งสองข้าง ลำตัวที่สามารถปรับรูปแบบการเคลื่อนไหวได้ทั้งตรงและงอ ศีรษะจนถึงบริเวณก้นคอ ข้อต่อทั้งหลายที่อยู่บนร่างกายของมนุษย์ เหล่านี้หากมองในเชิงเรขาคณิตทั้งหมดแล้วแต่ก่อให้เกิดเส้น การเคลื่อนไหวที่เป็นเส้นตรง เส้นโค้ง วงกลม รวมถึงการเดินทางไปในทิศทางต่าง ๆ การออกแบบพื้นที่ให้เกิดเป็นรูปร่างหรือรูปทรงต่าง ๆ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือการจัดรูปแบบของการแสดง (Pattern) ตั้งแต่อดีต ดังเช่น รูปแบบการเต้นรูดวงแหวน (Ring Dance) ในช่วงเริ่มต้นของนาฏศิลป์ที่ใช้รูปลักษณะของวงกลมมาใช้ในการกำหนดรูปแบบของการเต้น เป็นต้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในประเด็นเรื่องสัดส่วนและรูปเรขาคณิตกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์

วิธีการดำเนินงาน

ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาโดยใช้เครื่องมือวิจัยในการรวบรวมข้อมูลทั้งการค้นคว้าข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ทางด้านนาฏศิลป์ การค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์การแสดงทางนาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสัดส่วนและรูปเรขาคณิต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ และเชื่อมโยงสู่ประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต องค์ประกอบสำคัญของสัดส่วนในรูปเรขาคณิต มุมมองเรื่องการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปเรขาคณิต และสรุปข้อมูลที่ได้รับตามวัตถุประสงค์การดำเนินงานในบทความฉบับนี้

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในประเด็นสัดส่วนและรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์

ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นของการศึกษาความสัมพันธ์ในประเด็นสัดส่วนและรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1. ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต 2. องค์ประกอบสำคัญของสัดส่วนในรูปเรขาคณิต และ 3. มุมมองเรื่องการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต

1) ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต

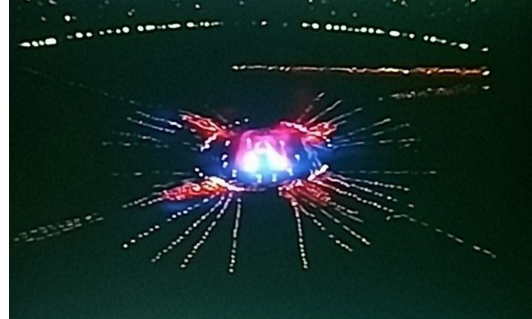
รูปเรขาคณิต หมายถึง รูปร่างหรือรูปทรงที่เกิดจาก จุด เส้น มีรูปทรงที่เป็นระเบียบ มั่นคง หรือความอิสระในการจัดเรียง มีความสัมพันธ์ระหว่างเส้น รูปทรงแบบนี้ให้ความรู้สึกเป็นกลางที่ศิลปินสามารถนำมาประกอบกันเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือสื่อสารด้วยวิธีการในการแสดงออกในรูปแบบของตนเองรูปร่างหรือรูปทรงที่สามารถวัดได้มีความแน่นอน นั้นแสดงถึงสัดส่วน (Proportion) ในเรขาคณิตจะทำให้เกิดรูปร่างหรือรูปทรงที่มีความสมมาตร ให้ความรู้สึกที่เป็นกลาง และเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเส้นทั้งในแง่ที่เกิดจากการจัดรูปแบบการแสดง (Pattern) โดยการสร้างเส้นให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมจากการวางตำแหน่งของนักเต้นเพื่อให้เกิดเส้นตรง เส้นโค้ง รูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม ฯลฯ หรือการสร้างเส้นผ่านความต่อเนื่องในการเคลื่อนไหวร่างกาย ชลูด นิ่มเสมอ ได้แสดงทรรศนะถึงความสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กันระหว่างขนาดของส่วนต่าง ๆ ในรูปทรงหรือระหว่างรูปทรง รวมทั้งความกลมกลืนกันระหว่างทัศนธาตุทั้งหลาย เรียกว่า เอกภาพของสัดส่วน มีสัดส่วนประสานกันอย่างสมบูรณ์ มีความขัดแย้ง มีการซ้ำ มีการเปลี่ยนแปลงในปริมาณที่เหมาะสม และมีพลังความเคลื่อนไหวที่สมดุล ศิลปะที่เป็นอุดมคติจะมีสัดส่วนที่ผิดไปจากความเป็นจริงในธรรมชาติ เช่นเดียวกับศิลปะที่เน้นไปทางการแสดงออกของอารมณ์ จะมีสัดส่วนของรูปทรงผิดไปจากธรรมชาติด้วยเพื่อเน้นความงามในอุดมคติ โกลเด้นเซกชัน (Golden Section) หรือโกลเด้นรูล (Golden Rule) เป็นกฎเกณฑ์ที่มีมาแต่สมัยคลาสสิกของกรีก ใช้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วน เป็นอัตราส่วน $1 : 1.618$ ถือเป็นอัตราที่สมบูรณ์แบบที่สุด¹ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนและรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตเป็นสิ่งที่ขาดออกจากกันไม่ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสตร์ทางด้านศิลปะ ซึ่งนาฏศิลป์ถือเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่อยู่ภายในนั้น ดังนั้นการสร้างงานนาฏศิลป์จึงมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน ดังเช่น การคัดเลือกนาฏศิลป์เข้าสู่บทบาทการเรียนสอนในนาฏศิลป์ไทย ที่มีข้อพิจารณาโดยใช้สัดส่วนเป็นตัวแปรหลักในการเลือก

1. ชลูด นิ่มเสมอ, *องค์ประกอบศิลปะ*, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2559), 228.

นาฏศิลป์ที่กล่าวถึงสัดส่วนอันมีผลกับงานนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างมาก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนคือสัดส่วนของนาฏศิลป์กับบทบาทที่ตนเองจะต้องศึกษา ตัวพระ ตัวนาง ตัวลิง และตัวยักษ์ โดยแต่ละบทบาทการใช้ร่างกายหรือการวางสัดส่วนในท่าทางจะมีความแตกต่างกันไปให้เกิดความสมส่วน เช่น ตัวพระต้องมีสัดส่วนที่สูงโปร่ง หน้ารูปไข่ เรียว แขนยาว ขายาว ตัวนางจะมีลักษณะที่ตัวเล็กกว่า มีรูปร่างท้วมหรือพอมก็ได้ หน้ากลม แขน ขา ไม่ยาวจนรู้สึกเก้งก้าง เป็นต้น ในนาฏศิลป์ไทยจะเริ่มดูท่าทางลักษณะตั้งแต่วัยเด็กตอนเริ่มเข้ามาเรียนนาฏศิลป์ไทยและคาดเดาความเป็นไปได้ในการพัฒนาทางด้านรูปร่าง ที่สำคัญที่สุดในนาฏศิลป์ไทยจะมุ่งได้รูปทรงของเรียวแขนและเรียวขาเป็นหลัก² ส่วนนาฏศิลป์สากล โดยเฉพาะการเต้นบัลเลต์ได้ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกนักแสดง หรือนักเต้นโดยพิจารณาสัดส่วนสรีระของนักเต้น นราพงษ์ จรัสศรี ได้แสดงทรรศนะถึง การคัดเลือกนักเต้นของบาลองชิน (Balanchine) เริ่มพิจารณาคัดเลือกนักเต้นที่มีสัดส่วนความสูง สรีระร่างกายพอม มีช่วงแขนและขายาว มุ่งเน้นความงดงามของเส้นที่เกิดจากสรีระร่างกายของนักเต้นผ่านการจัดวางองค์ประกอบ³ สรวณีย์ ธาระณิต แสดงทรรศนะเพิ่มเติมในกรณีการพิจารณาถึงสัดส่วนในบัลเลต์ที่คณะบัลเลต์ตั้งเกณฑ์รูปแบบที่แน่นอนของนักเต้น เช่น ความสูง สัดส่วนรูปร่าง ความยาวช่วงขา ความสวยงามของเท้า และร่างกายในส่วนอื่น ๆ ดังเช่น คณะบัลเลต์ในยุโรปที่ระบุระดับความสูงสำหรับการคัดเลือกนักเต้น⁴ ข้อกำหนดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สัดส่วนที่หมายถึงขนาดของสรีระร่างกาย มีผลต่อการพิจารณาในการเรียนนาฏศิลป์ตามบทบาทที่ผู้สอนเห็นว่าเหมาะสม รวมถึงการพิจารณาสัดส่วนของนักเต้นกับบทบาทที่จะได้รับในการแสดง อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญด้านสัดส่วนสรีระ ร่างกายกับงานนาฏศิลป์ ทั้งนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สากล

อีกหนึ่งข้อพิจารณาในเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิตที่ส่งผลต่อการออกแบบงานนาฏศิลป์คือ ข้อพิจารณาด้านพื้นที่การแสดง ระยะทางระหว่างผู้ชมและผู้แสดง ดังเช่นผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี ที่ให้ความสำคัญเรื่องสัดส่วนและรูปเรขาคณิต โดยเฉพาะการออกแบบงานระยะไกลส่งผลต่อการออกแบบการแสดงในภาพกว้าง เช่น “เอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13” (ภาพที่ 1) โดยได้แสดงทรรศนะถึงการแสดงในพิธีเปิดกีฬาเอเชียนเกมส์ ชุด บุรพประทีป (The Light of Asia) ที่ต้องพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัดส่วน เช่น เมื่อคนดูอยู่ไกลทำให้การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ต้องคำนึงถึงภาพกว้างของการแสดง การใช้เส้นรูปเรขาคณิตเข้ามาออกแบบการแสดง มุ่งเน้นการสร้างและการจัดวางองค์ประกอบ (Composition) การวางรูปแบบของการแสดง (Pattern) โดยสัดส่วนจะมีความเกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบ โดยมีเรื่องของสัดส่วนของ ขนาด (Size) พื้นที่ว่าง (Space) กรอบ (Frame) ความสมดุล (Balance) ความสมมาตรและไม่สมมาตร (Symmetry – Asymmetry) ในการออกแบบเพื่อให้ผู้ชมสามารถสัมผัสสุนทรียภาพของการแสดง⁵ ขนาด ระยะทาง การเคลื่อนไหว ล้วนแต่มีผลต่อการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ทั้งสิ้นโดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้น หรือผลงานอีกชิ้น ที่มีชื่อเสียงคือ งานสร้างสรรค์ในพิธีเปิดกีฬาโอลิมปิก เอเธนส์ 2004 (Athens 2004 Opening Ceremony Olympic Games) กรุงเอเธนส์ ประเทศกรีซ โดยดิมิทริส ปาปโปอานู (Dimitris Papaioanou) และพิธีเปิดกีฬาโอลิมปิก เบijing 2008 (Beijing 2008 Opening Ceremony Olympic Games) ณ เมืองเบijing สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมี จาง อี้โหมว และจาง ฉีกัง ทำหน้าที่กำกับการแสดง ใช้แนวความคิดสัดส่วนในเรขาคณิตสำหรับจัดวางองค์ประกอบการแสดงบนพื้นสนามขนาดใหญ่ที่คำนึงถึง ขนาด ระยะทาง การเคลื่อนไหว สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานของนราพงษ์ จรัสศรี ในด้านการจัดวางองค์ประกอบรูปเรขาคณิตบนพื้นที่กว้าง เพื่อให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงประเด็นการนำแนวคิดดังกล่าวมาจัดวางรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ คำนึงถึงความกลมกลืน เอกภาพ ความงามในอุดมคติ และการจัดวางรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์บนพื้นที่ที่มีขนาดกว้างและใหญ่ สื่อสารกับผู้ชมในระยะไกลผ่านสุนทรียภาพความงามผ่านเส้น รูปเรขาคณิตที่จำเป็นต้องมีการวางแผนเป็นอย่างดี อาศัยประสบการณ์ ด้านการออกแบบ ไปจนถึงความเชี่ยวชาญด้านการจัดวางองค์ประกอบที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้เปรียบพื้นที่ในสนามเป็นกระดานเพื่อวาดถ่ายทอดเรื่องราวสื่อสารความงามทางศิลปะ ผ่านทิศทาง ลายเส้น และการเคลื่อนไหว

2. ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์, “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต,” สัมภาษณ์โดย ชนกร สรรยวราภิกุล, 28 มิถุนายน 2560.
3. นราพงษ์ จรัสศรี, “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต,” สัมภาษณ์โดย ชนกร สรรยวราภิกุล, 9 มิถุนายน 2560.
4. สรวณีย์ ธาระณิต, “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต,” สัมภาษณ์โดย ชนกร สรรยวราภิกุล, 31 เมษายน 2561.
5. นราพงษ์ จรัสศรี, “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต,” สัมภาษณ์โดย ชนกร สรรยวราภิกุล, 28 มิถุนายน 2560.

ภาพที่ 1 และภาพที่ 2 ภาพการแสดงในพิธีปิดกีฬาเอเชียนเกมส์บางกอก ครั้งที่ 13 ชุด “บุรพประทีป”
ที่มา: นราพงษ์ จรัสศรี

จุดสำคัญอีกประการหนึ่ง ผู้ศึกษาได้เห็นถึงวิธีการให้ความสำคัญของบทบาทผ่านการจัดเรียงลำดับผู้แสดงตามขนาด โดยให้นักแสดงที่มีบทบาทสำคัญอยู่ในลำดับต้นและมีขนาดใหญ่กว่าบทบาทอื่น ๆ ผ่านเส้นตรงซึ่งเป็นเส้นที่แสดงถึงความสำคัญของบทบาทนักเต้นได้ชัดเจนที่สุดเช่นเดียวกับภาพจิตรกรรมของอียิปต์ในงานมูรอลเพ้นท์ติ้ง (Mural Painting) มีการจัดลำดับความสำคัญด้วยขนาด ตัวละครที่ไม่มีความสำคัญมีขนาดเล็ก หรือตัวละครที่มีความสำคัญมากจะมีขนาดใหญ่⁶ เช่นเดียวกับตำแหน่งการนั่งในการแสดงโขนนั่งราวที่ต้องลำดับความสำคัญของบทบาทบนราวไม้ไผ่ โดยบทบาทที่มีความสำคัญที่สุด หรือมีตำแหน่งในเรื่องสูงที่สุดจะนั่งอยู่ในตำแหน่งหัวแถวไล่เรียงลำดับความสำคัญของบทบาท หรือตำแหน่งของตัวละครไปจนถึงท้ายแถว ซึ่งต้องเป็นตัวละครที่มีความสำคัญของบทบาทน้อยที่สุด หรือตำแหน่งของตัวละครต่ำที่สุด

ในด้านการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ สมพร พูراج ได้อธิบายถึงข้อพิจารณาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิตเกี่ยวข้องกับ การเคลื่อนไหวที่มีทิศทาง มีรูปทรง และมีรูปแบบ โดยเปรียบเทียบกับเส้นแนวต่าง ๆ ดังนี้ การเคลื่อนไหวในแนวดิ่ง (Vertical) ทั้งการกระโดด นั่ง ยืน หรือย่อ การเคลื่อนไหวในแนวเฉียง (Diagonal) หรือทแยงจากซีกด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่ง จะเห็นการเปลี่ยนแปลงระดับของลำตัว การเคลื่อนไหวในแนวราบ (Horizontal) ทำให้เกิดการตั้งและการคืน สลับผลัดเปลี่ยนกันอยู่ตลอดเวลา แล้วแต่จะมากหรือน้อย⁷ จากที่กล่าวมา ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า สัดส่วนในรูปเรขาคณิต ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อการออกแบบสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ทั้งในด้านรูปแบบ (Pattern) ของการแสดง การจัดวางองค์ประกอบ (Composition) ร่างกาย (Body) ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ผู้สร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์ต้องคำนึง พิจารณาทั้งในด้านสัดส่วนของพื้นที่การแสดงกับจำนวนนักแสดง ระยะทางระหว่างผู้แสดงและผู้ชม การจัดวางองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงเอกภาพ ความเหมาะสม ความสมส่วน ความกลมกลืนตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสรรคผลงาน รวมไปถึงความเป็นไปได้ในการเคลื่อนไหวที่ผู้สร้างสรรคผลงานเปรียบร่างกายของมนุษย์เป็นลายเส้นเพื่อนำไปใช้ในการสร้างรูปทรงบนพื้นที่การแสดง

2) องค์ประกอบสำคัญของสัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต

สัดส่วนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดเอกภาพที่แสดงถึงความสมส่วน ความเหมาะสม ทั้งในส่วนของรูปร่างรูปทรงและระหว่างรูปร่างรูปทรง ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่แน่ชัด เนื่องจากต้องดำเนินตามค่านิยม รสนิยม บริบทของแต่ละท้องถิ่น ไปจนถึงอุดมคติที่มีต่อความสวยงามในยุคสมัยต่าง ๆ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สัดส่วนเป็นเรื่องของความรู้สึกทางสุนทรียภาพและของอุดมคติ แสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันให้เกิดความสมส่วนซึ่งกันและกันของขนาด ในความเกี่ยวข้องกับศิลปะ สัดส่วนยังหมายถึงความกลมกลืนขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกัน อาจเป็นได้ทั้งสี แสง เงา เส้น หรือในศาสตร์นาฏศิลป์ที่ใช้ร่างกายของมนุษย์ในการจัดองค์ประกอบศิลป์ สมิท-อฮาร์ท (Smith-Autard) ให้คำอธิบายถึงประเด็นสัดส่วนในนาฏศิลป์ว่า เป็นสิ่งที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบของการสร้าง สัดส่วนอาจหมายถึงขนาด หรือขนาดของจำนวนในแต่ละส่วน ที่มีความสัมพันธ์กับทุกส่วน และสมดุลอาจจะหมายถึงดุลยภาพของเนื้อหาในแต่ละส่วน ที่ถูกวางสัดส่วนแต่ละส่วนได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นสัดส่วนคือ องค์ประกอบหนึ่งของการเต้น อยู่ในความสัมพันธ์ของแต่ละส่วน โดยมีหน้าที่ทำให้เกิดความเหมาะสม

6. นราพงษ์ จรัสศรี, “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต,” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยวราภิภู, 7 กุมภาพันธ์ 2560.

7. สมพร พูراج, *Mime: ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 59.

การจัดวางให้ได้สัดส่วนที่เท่ากันอาจนำมาซึ่งความรู้สึกเบื่อบ้าง⁸ นราพงษ์ จรัสศรี ยกกรณีศึกษาแนวความคิดของ บางลงจีน (Balanchine) โดยผลงานของเขามักมุ่งเน้นการนำเสนอหลายเส้นผ่านร่างกายของนักเต้นในการเต้นแบบนีโอ-คลาสสิก (Neo-classic) ที่เน้นเฉพาะสรีระ ไม่แสดงออกอารมณ์ผ่านทางสีหน้า ทำให้สนใจเฉพาะเรื่องสัดส่วนที่จะแสดงออกเป็นรูปแบบ (Form)⁹ แนวความคิดนี้ได้รับการสนับสนุนโดย เชื่อมโยงการกระทำซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสัดส่วนการใช้งานของร่างกายมนุษย์ว่า สามารถบอกเล่าถึงการแสดงออกทางอารมณ์ได้ตามเป้าหมายของการดำเนินงานของผู้สร้างสรรค์ โดยอุลล์มันน์ (Ullmann) ได้แสดงทฤษฎีถึงการกระทำบางอย่างจะแสดงออกถึงการกระทำพื้นฐานอย่างหนึ่งจริง เช่น การแยกตัว การเตะ การทำลาย การลาก อาการอึดอัด ความรีบร้อน และอื่น ๆ บางการกระทำแสดงถึงความเรียบง่าย เช่น การตก การขึ้น การเติบโต การหดตัว การเจาะ การทะลุ การกระทำที่ใช้กล้ามเนื้อเล็กที่สุด เช่น การส่ายหน้า หรือขยับนิ้ว แสดงให้เห็นความเหมือนกันในการแสดงคุณภาพและความสำคัญของการเคลื่อนไหวที่ไม่แตกต่างจากการเคลื่อนไหวที่กว้าง ดังนั้นนักเต้นควรระมัดระวังในการเลือกใช้การเคลื่อนไหวที่ใหญ่หรือเล็กในการจัดวางองค์ประกอบ¹⁰ การเคลื่อนไหวไปตามสัดส่วนไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็กยาวหรือสั้น ล้วนแล้วแต่ให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไป เมื่อทำออกไปแล้วควรก่อให้เกิดความน่าติดตามไปกับการกระทำ โมฮาน (Mohan) ให้ความสำคัญกับแนวคิดสัดส่วนของร่างกายในการสร้างสรรค์รูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต ในประเด็นตำแหน่งของร่างกายนักเต้นในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายของตนเองกับบริบทแวดล้อม ถือเป็นหัวใจสำคัญในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการเต้นและคณิตศาสตร์ ร่างกายของมนุษย์สามารถสร้างมุมและเส้นก่อให้เกิดผลของการเต้นรำ มันคือสิ่งที่ง่ายที่สุดในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคณิตศาสตร์และการเต้นเนื่องจากสามารถรับรู้ได้จากประสาทตา อีกทั้งสัดส่วนเรขาคณิตเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับนักเต้นในการสร้างเอกภาพให้ชัดเจน¹¹

ดังนั้น หากพิจารณาถึงมุมมองเรื่องสัดส่วนและรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตกับนาฏศิลป์ ผู้ศึกษาพิจารณาถึงองค์ประกอบสำคัญของการกำหนดสัดส่วนรูปเรขาคณิต คือ เส้นและพื้นที่ว่าง สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับองค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่สำคัญคือ พื้นที่ว่าง โดยมีเส้นบนร่างกายของมนุษย์เป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์ ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญของสัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตตามธรรมชาติ ได้แก่ เส้น และพื้นที่ว่าง

เส้น (Line)

เส้น คือ องค์ประกอบสำคัญที่สามารถนำมาขยายหรือประกอบกันเพื่อให้เกิดรูปร่างหรือรูปทรงต่าง ๆ เช่น เมื่อผู้สร้างสรรค์ขีดเส้นขึ้นหนึ่งเส้นและนำมาขยายเข้าไปจนความหนาของเส้นปรากฏ รูปเรขาคณิตที่จะปรากฏขึ้นก็คือ รูปสี่เหลี่ยม แต่จะเป็นสี่เหลี่ยมด้านเท่า สี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า จะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดสัดส่วนด้านกว้างและด้านยาวของสี่เหลี่ยมนั้น ๆ การสร้างสรรค์ผู้สร้างสรรค์ต้องการให้เป็นรูปแบบใดนั้นต้องเป็นผู้กำหนดสัดส่วน

ชูลูด นิมเสมอ แสดงถึงความสำคัญของเส้นที่มีผลต่องานศิลปกรรมในทุกด้านไว้ว่า

งานทัศนศิลป์ชิ้นแรก ๆ ของมนุษย์เริ่มมาจากเส้น ดังจะเห็นได้จากภาพเขียนตามฝาผนังถ้ำของคนสมัยดั้งเดิม การเริ่มต้นงานศิลปะในวัยเด็กใช้เส้นเช่นเดียวกัน เส้นเป็นทัศนธาตุ เป็นต้นกำเนิดที่สำคัญที่สุด เป็นแกนของทัศนศิลป์ทุก ๆ แขนง เส้นเป็นพื้นฐานของโครงสร้างของทุกสิ่งในจักรวาล เส้นแสดงความรู้สึกได้ทั้งด้วยตัวของมันเอง และด้วยการสร้างเป็นรูปทรงต่าง ๆ นอกจากนี้ การเริ่มต้นและการพัฒนาจินตนาการของทัศนศิลป์ไม่ว่าจะเป็นจิตรกร ประติมากร หรือสถาปนิก จะต้องอาศัยเส้นเป็นปัจจัยสำคัญทั้งสิ้น การใช้เส้นสามารถจะกระทำได้อย่างรวดเร็ว ตรงใจ โดยสัญชาตญาณ หรือใช้อย่างพิถีพิถะระหัดด้วยการใช้ปัญญา เส้นแสดงแก่นแท้ของทุกสิ่งได้อย่างเข้มข้นและยั่งยืนที่สุด¹²

8. J. Smith-Autard, *Dance composition*, 6th ed. (London: Bloomsbury Publishing Plc, 2016), 77.

9. นราพงษ์ จรัสศรี, “องค์ประกอบสำคัญของสัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต,” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยารากิฏ, 28 มีนาคม 2560.

10. L. Ullmann, *Modern Educational Dance*, 2nd ed. (London: Richard Clay (The Chaucer Press), Ltd., 1948), 83-84.

11. M.M. Mohan, “Mathematics of Dance,” *Journal of Applied & Theoretical Mathematics (OJATM)* 2, no. 4 (December 2016): 519-527.

นอกจากนั้น ยังมีผู้ให้ความหมายของเส้นที่เป็นมากกว่าการวาดหรือเขียน หมายถึงทิศทางของการเคลื่อนที่ การเคลื่อนไหว แสดงออกถึงพลังงานความรู้สึกไว้ ดังที่ จิรายุทธ พนมรัชช์ ได้อธิบายว่า “การเคลื่อนที่และพลังงานความรู้สึก การเคลื่อนไหวอาจจะสร้างขึ้นด้วยรูปร่างสักกลุ่มหนึ่งที่ไม่ต้องใช้เส้นเลย เพราะรูปร่างเหล่านั้นเมื่ออยู่ร่วมกันก็สามารถบ่งบอกทิศทางได้ด้วยความรู้สึกเกี่ยวกับเส้นที่ซ่อนอยู่ในการจัดรูปร่างเหล่านั้นนั่นเอง”¹²

ดังนั้น เส้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในรูปเรขาคณิต อีกทั้งมีความสำคัญในการออกแบบทุกประเภท หากมองในมุมมองของนาฏศิลป์ เส้นก็ยังคงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดที่จะสร้างสรรค์ภาพการแสดงให้เกิดขึ้น นำไปใช้ในการจัดวางองค์ประกอบ รูปแบบการแสดง และทิศทางการเคลื่อนที่ โดยสัดส่วนของเส้นที่เกิดขึ้นในการแสดงไม่ว่าจะ สั้น ยาว หนา บาง ทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับหัวข้อ และวัตถุประสงค์ของผลงานชิ้นนั้นไม่มีข้อกำหนดตายตัวแต่จะพิจารณาจากมีเอกภาพของผลงานตามแนวคิดของผู้สร้างสรรค์

พื้นที่ว่าง (Space)

พื้นที่ว่าง คือ ระยะห่างที่อยู่รอบ ๆ หรืออยู่ระหว่าง หรือภายในสิ่งต่าง ๆ พื้นที่ว่างถือเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดสัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตตามธรรมชาติ หากไม่มีพื้นที่ว่างผู้สร้างสรรค์ผลงานก็ไม่สามารถจัดวางหรือสร้างสรรค์สิ่งใดได้ ในศาสตร์ด้านนาฏศิลป์ก็ถือว่าพื้นที่ว่างเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ที่สำคัญเช่นเดียวกัน เพื่อค้นหาโครงสร้าง สัดส่วน ลายเส้น มิติ และทิศทางการเคลื่อนที่ โดย เมลทิก (Maletic) ได้แสดงทรรศนะถึงความหมายของพื้นที่บนร่างกายมนุษย์ว่า จุดศูนย์กลางของร่างกายมนุษย์ คือ จุดศูนย์กลางของแรงโน้มถ่วง จากข้อความนี้แสดงถึงทิศทางนับไม่ถ้วนสามารถแผ่ขยายออกจากศูนย์กลางของร่างกายมนุษย์ในพื้นที่ไม่มีที่สิ้นสุด สอดคล้องกับแนวคิดการนำรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตมาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ได้อย่างไร้ข้อจำกัด หรืออย่างมีอิสรภาพเช่นกัน พื้นที่ว่างเป็นสิ่งที่นามธรรมที่ผู้สร้างสรรค์ นักเต้น และผู้ชมต้องอาศัยการฝึกฝนและมีประสบการณ์ ไม่เพียงเท่านั้น ในความหมายของพื้นที่ว่าง ไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่ร่างกายของคนเพียงหนึ่งคนเท่านั้น ในการออกแบบการเต้นต้องคำนึงถึงการออกแบบพื้นที่ด้วย การออกแบบพื้นที่ที่สามารถทำได้โดยการสร้างระยะห่าง หรือพื้นที่ระหว่างบุคคลในกลุ่ม และรูปแบบการเคลื่อนไหวผ่านพื้นที่¹⁴ โดยการเคลื่อนไหวร่างกายมีความสัมพันธ์กับระบบขนาด (Size System) ระบบที่เกี่ยวข้องกับระยะ (Spatial System) สามารถสร้างขึ้นบนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างความเร็วและความช้าของการเคลื่อนที่ การเคลื่อนที่หรือร่างกายบริเวณจุดศูนย์กลาง การเคลื่อนที่หรือร่างกายที่มีขนาดใหญ่จะมีความเร็วที่ช้ากว่า การเคลื่อนที่หรือร่างกายที่มีขนาดเล็กและการเคลื่อนที่หรือร่างกายที่มีขนาดเล็กกว่า เร็วกว่า แคบกว่า จะถูกดึงดูดเข้าไปในพื้นที่บริเวณจุดศูนย์กลางการเคลื่อนที่หรือร่างกายควรพยายามที่จะหาความสมดุลไม่ว่าจะเป็นระยะห่างจากสองสิ่ง¹⁵ พื้นที่ว่าง ยังหมายถึงพื้นที่โดยรอบร่างกาย ดังที่ สมพร พูราจ เรียกว่า พื้นที่ส่วนตัว (Personal Space / Kinesphere) ที่เป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญ ในด้านพื้นที่อื่นจะทำให้มนุษย์เคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ มนุษย์เคลื่อนไหวไปยังพื้นที่รอบ ๆ ตัว เอื้อมและเหยียดขา เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกในทิศทางต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นซ้ายขวา หน้าหลัง บนล่าง มนุษย์เคลื่อนที่ผ่านพื้นที่ตลอดเวลาเหมือนกับเราเป็นเจ้าของพื้นที่ และพื้นที่ที่เป็นเจ้าของเรา¹⁶

ดังนั้น จากข้อมูลที่ได้ศึกษาได้ศึกษาเห็นได้ว่า พื้นที่ว่างเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตตามธรรมชาติ ทั้งสองมิติและสามมิติ ผ่านการใช้ร่างกายของมนุษย์ที่สามารถแสดงทิศทางได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีความสัมพันธ์กับระบบขนาดทางด้านนาฏศิลป์ สัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตสามารถเกิดได้จากบุคคลเพียงคนเดียว สองคน สามคน หรือมากกว่าขึ้นไป เกิดจากการใช้ร่างกายเดิมลวดลายลงไปในพื้นที่ ก่อให้เกิดรูปแบบบนพื้นที่ว่างที่หลากหลาย สามารถสังเกตได้จากสัดส่วนของผู้แสดงกับพื้นที่ ระยะห่างระหว่างบุคคล กลุ่มนักเต้น และรูปแบบการเคลื่อนไหวผ่านพื้นที่ สั้น ยาว หนัก เบา ที่ล้วนส่งผลต่อรูปแบบผลงานการแสดง ทั้งในแง่ของความสวยงามและอารมณ์ความรู้สึก

3) มุมมองเรื่องการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต

การสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตตามมีความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออก เนื่องจากร่างกายของมนุษย์คือปัจจัย

12. จิรายุทธ พนมรัชช์, “เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของนางพญา จรัสศรี” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), 21-22.

13. V. Maletic, *BODY – SPACE – EXPRESSION* (New York: Mouton de Gruyter, 1987), 59.

14. J. Smith-Autard, *Dance composition* (London: Bloomsbury Publishing Plc, 2016), 63.

15. D. Royston, *DRAMATIC DANCE An Actor's Approach to Dance as a Dramatic Art* (London: Bloomsbury Publishing Plc, 2014), 15.

16. สมพร พูราจ, *Mime: ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 46-47.

หลัก ในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ที่สามารถสร้างรูปทรง การเคลื่อนไหวที่แสดงถึงคุณภาพ และคุณลักษณะของผลงานสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวแบบเดี่ยวหรือกลุ่ม โดยนำแนวคิด ความสมมาตรที่มีอยู่ในรูปเรขาคณิต ค้นหาความท้าทายในการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนารูปแบบท่าทางเพื่อให้เกิดความหลากหลาย ศิลปินการเต้นในยุคหลังสมัยใหม่ที่ใช้แนวความคิดเหล่านี้มาทำการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยนราพงษ์ จรัสศรี¹⁷ ได้อธิบายถึงรูปแบบและศิลปินที่มีความชัดเจนในประเด็นนี้ ดังเช่น ลูซินดา ไชลด์ส (Lucinda Childs) ได้สร้างงานแบบทดลองที่เกี่ยวข้องกับจังหวะบนรูปแบบของการแสดงที่อิงกับเรื่องของเรขาคณิต (Geometric Pattern) ส่วนใหญ่จะเป็นงานกลุ่ม (Group Work) ที่มีนักแสดงหลายคน ลอรา ดีน (Laura Dean) สร้างสรรค์ผลงานที่มีลีลาแบบธรรมชาติ ท่าเต้นที่ดูธรรมดาสามัญ แบบเรียบง่ายซ้ำไปซ้ำมา (Repetitive Movement) สร้างและเปลี่ยนรูปแบบ (Pattern) อย่างค่อยเป็นค่อยไป นอกจากนี้เธอยังได้ใช้เทคนิค การหมุนตัวอยู่กับที่ทั้งในเนื้อที่แคบและหมุนวนเป็นวงในที่กว้างใหญ่ ทวีลา ชาร์ป (Twyla Tharp) เน้นการเต้นกลับหน้ากลับหลัง การลดความเร็วหรือเพิ่มความเร็ว การเต้นที่เคลื่อนไหวไปทางด้านข้าง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นศิลปินการเต้นในยุคหลังสมัยใหม่ที่ใช้แนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปเรขาคณิต ที่ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะร่างกายเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการกำหนดรูปแบบ (Pattern) สัดส่วนความสมดุลตามแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ การกำหนดทิศทางที่มีความเชื่อมโยงต่อรูปเรขาคณิต เห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องสัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อการออกแบบสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ทั้งในด้านรูปแบบของการแสดง (Pattern) จากจัดวางองค์ประกอบ (Composition) ร่างกาย (Body) เป็นสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ต้องคำนึง พิจารณา ทั้งในด้านสัดส่วนของพื้นที่การแสดง จำนวนนักแสดง ระยะห่าง ระหว่างผู้แสดงและผู้ชม การจัดองค์ประกอบ ความสมส่วน ความกลมกลืน ตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือในการเล่าเรื่องราวลงบนพื้นที่ว่างด้วยการเคลื่อนไหว

มุมมองเรื่องการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปเรขาคณิต พบว่าทฤษฎีของลาบานถือเป็นทฤษฎีที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างชัดเจน ผู้ศึกษาจึงเห็นควรในการนำมาแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อนี้อีกครั้ง โดยในตำราเรื่องลาบานโนเทชั่น (Labanotation) ของนักทฤษฎีรู돌์ฟ ลาบาน ได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวร่างกายโดยการวาดเป็นภาพ (Visual Design) ซึ่งท่าทางเหล่านั้นอาจเป็นท่าทางการเคลื่อนไหวของมนุษย์ในอิริยาบถต่าง ๆ อีกทั้งธรากร จันทะสาโร¹⁸ ได้แสดงทฤษฎีสำคัญเกี่ยวกับการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของลาบาน (Laban Movement Analysis) ที่ได้พยายามทำให้เห็น ความเชื่อมโยงกันระหว่าง “ความสอดคล้องและความพยายาม” (Harmony and Effort) ซึ่งลาบานได้เรียกการเคลื่อนไหวของมนุษย์ในอิริยาบถที่แตกต่างกันไปในนั้นว่า ด้านซ็อพอไลฟ์ (Dance of Life) เนื่องจากเป็นภาพพระบำแห่งชีวิตที่ร่างกายสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมั่นคง นอกจากจะเห็นความสวยงามตามธรรมชาติแล้ว ยังทำให้เห็นคุณค่าและความหมายของชีวิตมนุษย์ในแต่ละอากัปกริยาได้อีกด้วย สรร ถวัลย์วงศ์ศรี¹⁹ ได้แสดงทฤษฎีเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตและทฤษฎีของลาบานที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของลาบานในเรื่องพื้นที่ส่วนตัว (Personal Space) การเคลื่อนไหวทางร่างกายโยงสู่ความสัมพันธ์ด้านข้อต่อ กระดูก การเคลื่อนไหวสามารถใช้ได้อย่างไรได้บ้าง เช่น บางข้อต่อสามารถหมุนเป็นวงได้ แต่บางข้อต่อทำไม่ได้ทำได้เพียงแค่นั่ง เอียงซ้ายขวาได้อย่างเดียว ไม่สามารถหมุนหรือบิดเกลียว (Twist) ได้ ดังนั้นเหล่านี้ทำให้เกิดการค้นพบด้านการเคลื่อนไหวที่ไม่เหมือนกันของอวัยวะแต่ละส่วน อาจจะมองได้ว่าการอธิบายในทฤษฎีของลาบานอาจจะนำมาอธิบายภาพเป็นสองมิติให้กลายเป็นสามมิติ เช่น การเคลื่อนไหวที่เคลื่อนตัวไปด้วย (Locomotors) หรือการเคลื่อนไหวที่ไม่เคลื่อนที่ (Non-Locomotors) ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในรูปแบบใหม่ ที่สามารถนำมาบิบบขอบเขตทั้งการออกแบบการเคลื่อนไหวในเชิงระนาบรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตที่ไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างลายเส้นที่อิสระแต่มุ่งเน้นการเคลื่อนไหวที่สามารถตีความหมายเชิงเรขาคณิต การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ได้อย่างหลากหลายและสามารถนำมาใช้อธิบายถึงเหตุผลในการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ในประเด็นสัดส่วนและรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ทั้ง 3 ประเด็นพบว่า

ด้านข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิตล้วนแล้วแต่ส่งผลทั้งในด้านรูปแบบของการแสดง การจัดวางองค์ประกอบ การใช้ร่างกาย ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ต้องคำนึง พิจารณาทั้งในด้านสัดส่วนของพื้นที่การแสดงกับจำนวนนักแสดง ระยะทางระหว่างผู้แสดงและผู้ชม การจัดวางองค์ประกอบเพื่อให้เกิดเอกภาพ ความกลมกลืนของผลงาน

17. นราพงษ์ จรัสศรี, *ประวัตินาฏศิลป์ตะวันตก* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), 140.

18. ธรากร จันทะสาโร, “นาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), 53.

19. สรร ถวัลย์วงศ์ศรี, “มุมมองเรื่องการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต,” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยารักษ์, 12 กรกฎาคม 2560.

ด้านองค์ประกอบสำคัญของสัดส่วนในรูปเรขาคณิต การสร้างสัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตตามธรรมชาติ ทั้งสองมิติและสามมิติ ผ่านการใช้ร่างกายของมนุษย์ที่สามารถแสดงทิศทางได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยพิจารณาจากเส้นและพื้นที่ว่างที่มีความสัมพันธ์กับนาฏศิลป์ สามารถเกิดได้จากบุคคลเพียงคนเดียว สองคน สามคน หรือมากกว่านั้นก่อให้เกิดรูปแบบบนพื้นที่ว่างที่หลากหลาย สามารถสังเกตได้จากสัดส่วนของผู้แสดงกับพื้นที่ ระยะห่างระหว่างบุคคล กลุ่มนักเต้น และรูปแบบการเคลื่อนไหวซึ่งส่งผลต่อรูปแบบผลงานการแสดง ทั้งในแง่ของความสวยงามและอารมณ์ความรู้สึก

ด้านมุมมองเรื่องการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปเรขาคณิต พบว่าศิลปินการเต้นยุคหลังสมัยใหม่ในอดีตที่ใช้แนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปเรขาคณิต ที่ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะร่างกายเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการกำหนดรูปแบบ สัดส่วนความสมดุลตามแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ การกำหนดทิศทางที่มีความเชื่อมโยงต่อรูปเรขาคณิต ก่อให้เกิดทฤษฎีการเคลื่อนไหวที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ และใช้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ได้อย่างหลากหลายและสามารถนำมาใช้อธิบายถึงเหตุผลในการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การแสดงชุดเอ็มไทด์ เจสเจอร์ส (Emptied Gestures) โดย เฮเธอร์ ฮันเซน (Heather Hansen) ที่สร้างภาพเรขาคณิตจากการเคลื่อนไหวของนักแสดง การแสดงชุด บุรพประทีป โดยนราพงษ์ จรัสศรี ที่สร้างภาพเรขาคณิตจากการกำหนดทิศทาง ตำแหน่งให้นักแสดง เมื่อผู้ชมรับชมในตำแหน่งที่อยู่ไกลทำให้เห็นภาพเรขาคณิตบนพื้นที่สนามได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามุมมองเรื่องสัดส่วนและรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิตกับงานนาฏศิลป์ในบทความวิชาการฉบับนี้ หากมีนักนาฏศิลป์ผู้สนใจนำวิธีการในบทความจัดทำการศึกษาทดลองสร้างสรรค์นาฏศิลป์อาจจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ หรือพบปัญหาที่บกพร่องจากการศึกษาในประเด็นนี้ อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาด้านนาฏศิลป์ต่อไป

บรรณานุกรม

- จิรายุทธ พนมภักษ์. “เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของนราพงษ์ จรัสศรี.” วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ชลุต นิมเสมอ. *องค์ประกอบศิลปะ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2559.
- ธรากร จันทนะสาโร. “นาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา.” วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- นราพงษ์ จรัสศรี. “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต.” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยวราภิก, 7 กุมภาพันธ์ 2560.
- _____. “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต.” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยวราภิก, 9 มิถุนายน 2560.
- _____. “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต.” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยวราภิก, 28 มิถุนายน 2560.
- _____. *ประวัตินาฏศิลป์ตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- _____. “องค์ประกอบสำคัญของสัดส่วนในรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต.” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยวราภิก, 28 มีนาคม 2560.
- ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์. “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต.” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยวราภิก, 28 มิถุนายน 2560.
- ศรวณีย์ ธนะธินิต. “ข้อพิจารณาการสร้างงานนาฏศิลป์กับแนวคิดเรื่องสัดส่วนในเรขาคณิต.” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยวราภิก, 31 เมษายน 2561.
- สมพร พูลราช. *Mime: ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- สรธ วัลย์วงศ์ศรี. “มุมมองเรื่องการสร้างงานนาฏศิลป์กับเรื่องรูปร่างหรือรูปทรงเรขาคณิต.” สัมภาษณ์โดย ธนกร สรรยวราภิก, 12 กรกฎาคม 2560.

Maletic, Vera. *BODY – SPACE – EXPRESSION*. New York: Mouton de Gruyter, 1987.

Mohan, Mantri Madan. “Mathematics of Dance.” *Journal of Applied & Theoretical Mathematics (OJATM)* 2, no.4 (December

2016): 519-527.

Royston, Darren. *DRAMATIC DANCE An Actor's Approach to Dance as a Dramatic Art*. London: Bloomsbury Publishing Plc, 2014.

Smith-Autard, Jacqueline. *Dance composition*. 6th ed. London: Bloomsbury Publishing Plc, 2016.

Ullmann, Lisa. *Modern Educational Dance*. 2nd ed. London: Richard Clay (The Chaucer Press), Ltd., 1948.